

УДК 378.147:159.98

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.15.046-049

СИЛАДІЙ Іван Михайлович –

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти

Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5522-275X>

e-mail: Ivan.siladiy@kmf.org.ua,

КУЧАЙ Олександр Володимирович –

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9468-0486>

e-mail: kuchay@ukr.net,

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

**СИЛАДІЙ Іван Михайлович, КУЧАЙ Олександр Володимирович. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ
ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ**

У статті висвітлюється професійна підготовка майбутніх психологів у ЗВО України. Розглядаються особливості професійної підготовки майбутніх психологів. Професійна підготовка майбутніх психологічних кадрів є однією з ключових проблем в теорії, науці та практиці психології. Розкриваються основні напрями роботи психолога в системі освіти. Підготовка психологів у ЗВО є складним і багаторівневим процесом, що поєднує фундаментальне знання, практичні вміння та особистісний розвиток майбутнього фахівця.

Ключові слова: професійна підготовка, психолог, освіта, практика, заклади вищої освіти.

**SILADIY Ivan Mykhailovych, KUCHAI Oleksandr Volodymyrovych. THEORETICAL PRINCIPLES
OF TRAINING PSYCHOLOGISTS IN THE MODERN SCIENTIFIC SPACE**

The article highlights the professional training of future psychologists in higher education institutions of Ukraine. The features of the professional training of future psychologists are considered. The professional training of future psychological personnel is one of the key problems in the theory, science and practice of psychology. The main areas of work of a psychologist in the education system are revealed.

Training of psychologists in higher education institutions is a complex and multi-level process that combines fundamental knowledge, practical skills and personal development of the future specialist.

The quality of professional activity in the field of psychological practice focuses on the personality of its subject, translating the objective conditions for building activity into the category of less relevant. Accordingly, the development of approaches to the formation of the personality of the future psychologist turned out to be the highest priority when solving issues of professional training.

The advantage of studying the features of the professional training of psychology students is their mastery of the methodology of psychological science and its terminological apparatus. This allows the psychologist-researcher, on his part, to organize the research process, and students to more accurately describe their psychological properties, processes and states associated with the process of professionalization. An important advantage is the actualization of professional conscientiousness and observation among psychology students within the framework of training in higher education institutions. This can contribute to obtaining more accurate and multifaceted information regarding aspects of their study of professional training.

Keywords: professional training, psychologist, education, practice, higher education institutions.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми Потреба інтеграції віт-

чизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір, необхідність підвищення

конкурентоспроможності випускників вітчизняних ЗВО на ринку праці ставить завдання неупередженої оцінки наявної ситуації, передусім з позицій наявних світових вимог. Удосконалення системи підготовки фахівців передбачає також виявлення причин наявних невідповідностей та пошук можливостей для їхнього подолання. Відзначені обставини зумовлюють актуальність даного дослідження [1].

Сучасне суспільство висуває високі вимоги до професійної підготовки психологів. Сфера їхньої діяльності охоплює освіту, медицину, соціальний захист, бізнес, спорт, військову службу, що потребує комплексного підходу до навчання майбутніх спеціалістів. Підготовка психологів у вузі спрямована не тільки на формування професійних знань та вмінь, але й на розвиток особистості студента, його ціннісних установок, здатності до саморефлексії та етичної поведінки.

В основі освітніх програм підготовки психологів лежить системний та компетентнісний підходи. Майбутній фахівець має освоїти базові психологічні теорії, методи діагностики та консультування, а також навчитися застосовувати їх у практичній діяльності. Істотне значення мають гуманістична парадигма освіти та принципи міждисциплінарності, які забезпечують інтеграцію психології з педагогікою, медициною, соціологією та інформаційними технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійну підготовку психолога розглядають сучасні дослідники О. Бондаренко, С. Максименко, В. Моляко, С. Марков, В. Панок, Д. Пенішкевич, В. Сагарда, Д. Стрункова, В. Рибалка та ін.

Мета статті – визначення особливостей професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка майбутніх психологів включає кілька взаємозалежних блоків:

1. Фундаментальний – загальна, вікова, соціальна, педагогічна психологія, психофізіологія, нейропсихологія, психодіагностика.
2. Практико-орієнтований – методи психологічного консультування, психокорекція, кризова інтервенція, тренінгові технології.
3. Науково-дослідний – виконання курсових та випускних кваліфікаційних робіт,

участь у наукових конференціях, освоєння методів аналізу емпіричних даних.

4. Практика та стажування – робота в освітніх установах, медичних організаціях, соціальних службах та центрах психологічної допомоги під керівництвом досвідчених фахівців.

Формування професійних компетенцій

Процес навчання спрямовано розвиток кількох груп компетенцій:

- професійних – уміння проводити діагностику, консультування, психопрофілактику;
- дослідних – володіння методологією та методами наукового пошуку;
- комунікативних – навички міжособистісного спілкування, вміння працювати у команді;
- особистісних – емпатія, стресостійкість, рефлексивність, готовність до безперервного саморозвитку.

В умовах цифровізації освіти важливе місце займає використання електронних освітніх платформ, онлайн-курсів, психометричних програм та VR-технологій. Розвивається практика супервізії, що дозволяє студентам отримувати зворотний зв'язок досвідчених психологів. Все більше уваги приділяється міжнародним стандартам підготовки, етичним нормам професійної діяльності, а також необхідності адаптації психолога до мультикультурного середовища.

Незважаючи на значні досягнення, підготовка психологів стикається з низкою труднощів: нестача практичних баз, обмежена кількість супервізорів, навантаження студентів теоретичним матеріалом. Перспективними напрямками розвитку є розширення практико-орієнтованого навчання, розвиток магістерських та аспірантських програм, впровадження інноваційних психотехнологій та активна співпраця із зарубіжними освітніми та науковими центрами.

Розглянемо особливості професійної підготовки майбутніх психологів, такі як:

- специфіка підготовки практичних психологів відмінна від змісту, форм та методів підготовки психологів-викладачів або психологів-дослідників;
- не всяка людина може працювати психологом, тому процес підготовки має включати формування професійно важливих рис особистості спеціаліста (психологічний світогляд, спрямованість особистості, навички саморегуляції, розвиток професійної

інтуїції, специфічна Я-концепція, альтруїстичні настанови та інше);

- форми та методи професійної підготовки в галузі психології мають бути домірними змістові цієї підготовки, тому в процесі навчання вони мають еволюціонувати від академічнолекційних, на етапі теоретичного засвоєння знань, до практичних, більш активних – семінари, тренінги, воркшопи та інші;

- практикуючі психологи мають спеціалізуватися в конкретному виді практичної психології, у процесі професійної підготовки має здійснюватися відбір та поглиблення професійної орієнтації майбутніх спеціалістів, певна спеціалізація в конкретному виді (техніці) роботи (дитяча психотерапія, подружнє консультування, індивідуальна психокорекція девіантної поведінки);

- центральним методом організації та викладу навчального матеріалу має бути випадковий (ситуаційний) підхід;

- професійна підготовка психолога є неможливою без теоретичного і практичного засвоєння етичних норм (психологічної деонтології) [2].

Професійна підготовка майбутніх психологів є однією з ключових проблем в теорії, науці та практиці психології. Дослідники та практичні працівники, що дають оцінку системі освіти, роблять висновки про кризовий стан підготовки психологів. Криза проявляється в тому, що рівень підготовленості випускників вищих навчальних закладів у нашій країні не відповідає вимогам суспільства та світовим стандартам. Сучасна професійна підготовка не орієнтована на якісні показники, нові принципи та технології навчання. Спостерігається розрив між загальнокультурним та професійним компонентами в навчанні, що не забезпечує формування професійної культури психолога, його готовності до професійної діяльності.

Як показує вітчизняний досвід та досвід високорозвинених країн, завдання підготовки майбутніх фахівців системи освіти найбільш ефективно вирішуються на шляхах її професіоналізації, гуманітаризації, креативізації. Ключовими є проблеми гуманітаризації навчання, тому що саме вона задає стратегію створенню цілісної системи освіти. Отже, важливим є новий підхід до самого розуміння підготовки спеціаліста в руслі загальногуманістичних тенденцій у суспільстві.

Сучасна підготовка фахівців має технічно-орієнтовану орієнтацію, що виражається в інформаційно-предметному змістові навчання і в дидактично-алгоритмічних методах, що відповідають традиційній у психології установці на навчання прийомів засвоєння і розуміння знань. Здійснюючи підготовку майбутніх фахівців акцент потрібно робити на прийнятті знань, на трансформації цінностей повідомлення у власні цінності реципієнта, тому що тільки прийняті особою цінності складають основу її активності й регулюють індивідуальну поведінку. При цьому, у власну систему цінностей можуть бути включені зовнішні орієнтації, якщо: це не викликає морально-орієнтаційного дисонансу, внутрішнього дискомфорту; зовнішні цінності не суперечать уже існуючим в особистісній структурі цінностям; нова орієнтація, що виникла в результаті прийняття цінностей, дозволяє особистості задовольнити будь-які свої потреби [3].

Основними напрямками роботи психолога в системі освіти визначено такі: психодіагностика, психокорекція, психопрофілактика, реабілітація, психологічне прогнозування, психологічна експертиза.

У процесі фахового становлення майбутніх психологів-практиків важливе значення має діагностика їхньої готовності до професійної діяльності: важливими є не лише теоретична підготовка, а й вік, психологічні особливості майбутнього фахівця, наявний досвід спілкування з дітьми, сформовані ціннісні орієнтації. Маючи початковий рівень педагогічної освіти, майбутні психологипрактики отримують можливість реалізувати у практичній діяльності теоретичні знання, здобуті під час навчання.

Фахова підготовка практичних психологів складається з трьох умовних блоків: теоретико-експериментальна підготовка – вивчення класичних психологічних дисциплін, що здійснюється традиційними методами (загальна психологія, історія психології, психологія особистості, вікова психологія, експериментальна психологія тощо); опанування теоретичних засад практичної психології, яке здійснюється шляхом участі студентів у активних (інтерактивних) формах навчальної діяльності: семінарах, майстер-класах, тренінгах, дискусіях (психологічне консультування, основи психотерапії та психокорекції, психологічна служба у системі освіти тощо);

оволодіння практичними психологічними технологіями, методиками і методами формування навичок роботи з людьми (групою), що здійснюється у процесі практичної роботи та під час участі у семінарах-практикумах.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, така підготовка майбутніх практичних психологів дасть змогу: здійснювати у процесі навчання професійний відбір і поглиблювати професійну орієнтацію студентів; системно викладати основи наукової і практичної психології; формувати професійно значущі риси особистості та навички практичної роботи спеціаліста.

Підготовка психологів у ЗВО є складним і багаторівневим процесом, що поєднує фундаментальне знання, практичні вміння та особистісний розвиток майбутнього фахівця. Ефективність цього процесу багато в чому залежить від гармонійного поєднання теоретичного та практичного компонентів, а також від готовності студентів до постійного професійного та особистісного зростання.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо у визначенні та обґрунтуванні педагогічних умов особливостей професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО України.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вінтюк Ю. В. Стан підготовки майбутніх психологів у ВНЗ України з позицій сучасних вимог. *Young Scientist*. 12.1 (40). 2016. С. 395–399.
2. Матвієнко О. В., Затворнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 1. Том 1. 2014. С. 215–220.
3. Ярая Т. А. Професійна підготовка майбутніх практичних психологів до роботи зі студентами з обмеженими можливостями як предмет психологічного аналізу. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/3_2011/29.pdf
4. Шавровська Н., Смаліус Л. Підготовка практичних психологів для закладів освіти. *Рідна школа*. 10 (жовтень). 2011. С. 59–63.

REFERENCES

1. Vintyuk, YU. V. (2016). *Stan pidhotovky maybutnikh psikhologiv u VNZ Ukrayiny z*

pozytsiy suchasnykh vymoh. [The state of training of future psychologists in higher educational institutions of Ukraine from the standpoint of modern requirement]. Kyiv.

2. Matviyenko, O. V., Zatvornyyuk, O. M. (2014). *Profesiyna pidhotovka maybutnikh psikhologiv yak psikhologo-pedahohichna problema*. [Professional training of future psychologists as a psychological and pedagogical problem]. Kherson.
3. Yaraya, T. A. (2011). *Profesiyna pidhotovka maybutnikh praktychnykh psikhologiv do roboty zi studentamy z obmezhenyimi mozhlyvostyamy yak predmet psikhologichnoho analizu*. [Professional training of future practical psychologists to work with students with disabilities as a subject of psychological analysis].
4. Shavrovs'ka, N., Smalyus, L. (2011). *Pidhotovka praktychnykh psikhologiv dlya zakladiv osvity*. [Preparation of practical psychologists for educational institution]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СИЛАДІЙ Іван Михайлович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SILADIY Ivan Mykhailovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Preschool Education and Management of Educational Institutions, Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

KUCHAI Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2025 р.